

KÉSZ MARGIT

„SOK SZÉP IMÁDSÁGOT LEÍRTAM.”
ARCHAIKUS IMÁK A SZAKRÁLIS
NÉP KÉZIRATOS FÜZETEKBE
UGOCSA MEGYE MAGYAR
FALVAIBAN

A transzcendensben való hit lelki és emocionális alapjai az emberi történelem kezdetén gyökereznek. P. Korpics Márta és Szilczl Dóra jellemzi úgy a transzcendenst, mint ami „innen túl” van, ami a határainkon kívül esik. A transzcendens tehát kívül reked az érzékszervi modalitásokon. (Korpics–Szilczl 2007: 17.) A különböző kultúrák megalkották a saját transzcendens világukhoz való hozzáférésüket: a vallást. Diószegi Vilmos szerint a vallás az embernek az a kulturális tevékenysége, amelynek során a természet és a társadalom objektív erőihez való személyes viszonyát, a külső világot igyekszik meghatározni, az ismeretlen erőket tükröző fantasztikus képzetek alapján (Diószegi 1998: 20). A hívő ember számára a saját vallás kódként tekinthető abból a szempontból, hogy a transzcendensre vonatkozó egyéni tapasztalatot kategorizálja és a viszonyulás kereteit rögzíti (Pete–Szilczl 2006: 78). A vallásosság megélése a hívő egyén számára metakommunikációs valamint verbális kommunikációs csatornák szintjén realizálódik. Lovász Irén a metakommunikációs csatornák különböző altípusait különíti el, pl.: vokális kommunikáció, a csend kommunikációs funkciója, mimikai kommunikáció stb. (Lovász 2002: 8). A szakrális kommunikáció elemei a fohász, az ima, a mantra stb. Tánczos Vilmos szerint „a legvalóságosabb létezővel való kommunikáció az egyéni ima által valósul meg” (Tánczos 1999: 245). A laikus vallásgyakorlásban a szakrális kommunikáció egyéni imában való megnyilatkozása alapvető életstratégia. Az ébredés után, evés előtt és után, munka kezdetekor és befejeztével, harangszó hallatán, lefekvéskor, de akár éjszakai álmatlanság idején mondott imaszöveg mintegy szakrális keretbe foglalja a hívő ember napját, fenntartja az állandó kapcsolatot Istennel. A generációkon keresztül

rögzült imaélet általában a családi, lokális közösségi minták alapján alakul ki. Az ima-szövegek memorizálása hagyományosan már kisgyermekkorban kezdődik: a belenevelődés kis- és nagycsaládi közegben megy végbe. Az életkor későbbi szakaszában, amikor az egyén a kollektív vallásos életbe is aktívan bekapcsolódik, akkor teljesedik ki kötődése a lokális és a globális vallásos közösségéhez, amely a népi vallásosság és a tételes vallás szintjén, a kettő együttes rendszerében egyaránt megnyilvánul.¹ A 20. század első feléig Kárpátalján a hívő ember ezt az utat járva élte meg a vallásosságát, az ahhoz szervesen tartozó imaéletét. A történelem azonban materiális és szellemi síkon egyaránt durván beleszólt a vallásosság természetes hagyományozódásába. A vidéket megszálló szovjet csapatok a kommunista ideológia uralmát konzerválták.² Az ateista ideológia erőszakos terjesztésének időszaka alatt a keresztény hit, a vallásosság megélése évtizedekig tiltott és üldözött keretek közé került. A vidék lakosai rohanómenetben komplex gazdasági és kulturális kódváltásra ítéltettek. Felülírták ünnepeiket, rítusaikat, amelyek a keresztény kultúrkörből eredve jellemzően szakrális ünnepek voltak, a valláshoz ezer szállal kapcsolódó cselekményekkel, hiedelmekkel, s egyben az egyéni és a közösségi identitás alapját szolgáltatták évszázadokig. Attól a szent időtől fosztották meg az embereket, amely garantálja a csoport tér- és időbeli összetartozását, vagyis közösségszervező és megtartó, egyszerre kapcsolja össze a múlt, jelen és jövő dimenzióit, és ezzel értelmet ad az emberi életnek (Barna 2004: 162). Mircea Eliade szerint a vallásos ember számára az idő nem egységes, a szakrális és a hétköznapi időszakok váltakoznak. A hívő ember életében, tehát egyszerre van jelen a ciklikus szent idő, és a lineáris hétköznapi idő (Eliade 1999: 63). Az új hatalom ezt a hagyományos időszemléletet szándékozott megsemmisíteni, új, idegen ideológiai alapokra épülő ünnepeket kényszerítve a lakosokra.³ A szakrális élettér terén hozott tiltások sora még hosszan sorolható lenne: egyházi iskolák működését, a hittanoktatást megszüntették, a papok tevékenységét ellehetetlenítették, stb. Így gyakran elmaradt a hivatalos liturgia is, gyakori volt a kántorok vagy kiválasztott/önjelölt laikusok által vezényelt szertartás. Egyesek állami beosztásukból kifolyólag egyáltalán nem jelenhettek meg vallásos szertartásokon, ők sokszor otthonukba bezárkózva imádkoztak. Kialakult tehát a rugalmas túlélési módszer, amelynek folyamatában a hívők rejtőzködő stratégia segítségével mentették az évszázadok alatt rögzült keresztény hitigényt, ügyelve arra, hogy a hivatalos ideológiát ne sértsék meg látványosan. Az évszázados vallásos élettér beszűkülése, a laikus vallásgyakorlás lehetőségeinek bővülése, a hivatalos egyház jelenlétének, irányító-oktató szerepének megingása lehetővé tette a hagyomány diktálta szokásrendből való eltávolodást. Peti Lehel mondja: „A doktrinális vallás kiszorulásával a nyilvánosságból, a megváltozott társadalmi, gazdasági, politikai környezetben az imagisztikus vallásosság alkalmassá vált egyéni és közösségi problémák kifejezésére és artikulálására.” (Peti 2012) A vallásosság megélése a nyilvános szférából egyre markánsabban a privát szférába szorult, ahol a tiltás ellenére rejtett uta-

1 Mohay Tamás írja, hogy a népi vallásosság: „Egyfajta optikai csalódásnak kell tekinteni azt a szemléletet, amely a keresztény népi vallásosságot mint önálló független rendszert látja és látatja, és megfelelkezik arról, hogy e rendszerben kitüntetett szerepe van a hivatalos vallásgyakorlat jelenlétének és intézményes lehetőségeinek.” (Mohay 1995: 541.)

2 „Az ideális társadalmi formációként hirdetett kommunizmus velejárója volt a vallásossággal szembeni kíméletlen harc. A kommunista párt és a szovjet kormány céltudatosan szorította ki az egyházakat a társadalmi élet minden területéről. Tömegesen zárták be a templomokat, üldözték a papságot, erőteljes ateista propagandát folytattak.” (Oficinszkij 2010: 218.)

3 A szovjet propaganda már 1945 márciusában hírül adja a hivatalossá tett állami ünnepek meghonosítása terén, Kárpátalján elért sikereket (Белоусов 1965: 211–213).

kat alakított ki: a keresztlői szertartást magánlakásokban, „háznál” bonyolították le, a nyilvánosság kizárásával tartottak templomi esküvőt, a hitelességről szóló igazolást a papok titokban adták ki, rejtegették stb. Az egyén vallási szimbólumainak használata is korlátozottá vált: a nyakban függő keresztek idegen számára láthatatlan tárolóhelyekre kerültek; a rendszer által épen hagyott útszéli keresztek, kápolnák, templomok előtt volt, aki csak képzeletben mert keresztet vetni. Tánczos Vilmos írja, hogy a népi kultúrát nem a megtervezettség, hanem mindig az élet, a hiány hívja létre, szívóssága, mobilitása, alkalmazkodó képessége igen nagy (Tánczos 1996: 227). Az évtizedekig tiltott nyomtatott szakrális irodalom hiánya lehet a magyarázata a Kárpátalján napjainkig fennmaradt szakrális kéziratos füzetek napjainkban is meglepően magas számának. A hatalom a magyar nyelvű nyomtatott vallásos szövegekkel szemben zéró toleranciát hirdetett. A hívő családok tulajdonában lévő bibliákat, énekeskönyveket, ponyvafüzeteket, stb. ha nem sikerült elrejtteni, a hatalom emberei gyakran elkobozták, megsemmisítették. A leleményesség azonban itt is megtalálta a maga éltető forrását: volt, aki Lenin, vagy Sztálin kötetének borítójával fedte át imakönyvét, így álcázva a belső tartalmat, sokan az évente, két évente engedélyezett magyarországi rokonlátogatások alkalmával csempészték át a szigorú vámellenőrzést kijátszva furfangos helyeken elrejtett Bibliát.

A népi kézirat hagyománya tulajdonképpen egyidős az írásbeliség általános elterjedésével, Keszeg Vilmos kezdte a népi kéziratos költészet tanulmányozását, aki szerint: „Az alfabetizáció terjedése magával hozza a vallásos irodalom olvasásának intenzívvé válását. [...] A vallásos ponyvairodalom, a kéziratos imagyűjtemények a perszonalizált vallásos élet alapját képezik.” (Keszeg 2008: 116.)⁴ A szakrális kéziratokra irányuló kutatásom eredményeinek ismertetése a történelmi Ugocsa megye magyarlakta falvaira terjed ki, ahol a kb. kétszáz darab teljes vagy részleteiben megmaradt kéziratos imádságos füzetet vizsgáltam meg. Ezek a füzetek a hivatalos egyház üldözése idején – mint minden más szakralitáshoz köthető dolog –, felértékelődtek a lokális közösségek számára. A „könyv” írásának huzamos ideje alatt a hívő transzcendens élményen ment keresztül. Én ezeket a könyveket sokszor a munkába is irtam. amikor nem vót ott senki. Amikor hallottam, hogy jönnek, mászkál valaki, szépen betettem a táskámba. És én akkor úgy megnyugottam, amikor azt irtam. Mintha imádkoztam volna. (Pilipkó Margit, Salánk)

A kéziratos imádságos füzetekben található szövegtörzsek műfajilag változatos, tematikai egységbe nem sorolható. Fellelhető bennük a szakrális szövegek különböző műfajai. pl.: népi és hivatalos egyházi liturgikus énekek, szent levelek, rózsafüzér imádságok, archaikus imák. Találhatunk azonban a vallásossághoz köthető profán szövegeket is, pl. sok esetben a családtagok születési dátumai, egyházi ünnepek időpontja, sőt a települést szolgált papok névsora is olvasható. A kéziratok használói gyakran *imádságoskönyv* megnevezéssel definiálták a füzetet, mintegy magasabb, a nyomtatott könyvek státuszába emelve. Jellemzően otthoni használatra írták, de még napjainkban is elfogadott, hogy a (főleg a görög- és római katolikus)⁵ templomokban ezek a füzetek a hívek a hagyományosan megtartott ülésrend szerint kijelölt padjaiban találhatóak, s a liturgia alatt főként a népi énekek szövegét ebből éneklék. Egyes hívek több kéziratos szakrális füzetel rendelkeznek. A legtöbb füzete az általam ismert füzettulajdonosok közül Pilipkó Margit salánki lakosnak volt. Ő 12 füzettel rendelkezett. Többször kiegészítette, átírta a szövegeket. Unokái számára is írt füzetet. Általában üzletben vásárolt négyzethálós, „kockás” (mert „*abba lehet szépen írni*”), 120 lapos „vastag” füzetet használnak, de a mintázat nem

4 A népi kéziratokról teljesség igénye nélkül lásd: Keszeg 1991.

5 A református egyház sokkal szigorúbban lép fel a laikus kéziratokkal szemben.

meghatározó. Előfordult, hogy a családban valamire egyszer már felhasznált füzetet írják tele, mert abban még található megfelelő üres oldal. Ilyenkor a profán szöveget tartalmazó lapokat egyszerűen eltávolítják, abban az esetben, ha a füzetlapnak csupán egy kisebb részét foglalja el világi szöveg, áthúzzák, s így folytatják tovább a szakrális témájú szövegek írását. A kéziratok a következő településekről származnak: Salánk, Karácsfalva, Mátyfalva, Tiszaújhely, Tiszakeresztúr, Tiszaújlak, Tiszabökény, Nevetlenfalu, Csepe, Aklihegy. A legrégebbi általam személyesen átnézett füzet 1914-ben íródott, a legújabb 1998-ban. A legtöbb füzetet mégis az 1960–1980-as években írták. Ez az időszak volt a szakrális nyomtatott irodalom tiltásának legszigorúbb időszaka, ekkor jelentkezett a legnagyobb hiány, amelyet a kézirattal pótoltak.

Jelen tanulmány a füzetekben található archaikus imákra⁶ fókuszál. A megvizsgált kéziratok anyag között eddig ötvenegy füzetben találtam archaikus imát, mintegy 115 szöveget. Ezek nagyrészt szövegváltozatok. Az archaikus imákat tartalmazó füzetek tulajdonosai vallási megoszlás tekintetében főként görög katolikusok (37 füzet), római katolikus (8 füzet), református (6 füzet). A kutatást korántsem tekintem még véglegesnek, de már ebből a szöveganyagból is levonható bizonyos konzekvencia.

Az általam vizsgált imádságos füzetekben a legelterjedtebb archaikus imaszövegek szövegváltozatai: *Arany Miatyánk* két szövegváltozata, *Fehér/piros rózsza Mária* kezdetű imádság;⁷ *Ma van péntek, Ó hajnal, hajnal* – amelyek funkciója általános; valamint ráolvasó imádságok. Legtöbb esetben ezeket a szövegeket imafüzérben mondják, rendszerint hivatalos egyházi imákkal egyetemben.

Az archaikus népi imák egyik legrégebbi típusa, a ráolvasó imádságok tekintetében Takács Szilvia kifejti, hogy szinte teljesen lehetetlen megállapítani a bájoló imádságok és az archaikus népi imádságok éles határát (Takács Sz. 2003; lásd még Erdélyi 1999, Takács Gy. 2015). A hagyományos népi gondolkodásmódban az egyén lelki, szellemi világában váratlanul bekövetkezett, a közösség számára racionálisan megmagyarázhatatlan negatív változás valamilyen ártó cselekvés működésévé jelenik meg. Diagnosztizálása a népi hitvilág egyik nagyon fontos pillérére, a *rontásra* épül. Kárpátalján napjainkban is intenzív a rontás különböző változataiban való hit. A hagyományos gondolkodásban legismertebb és legelterjedtebb lelki-szellemi elváltozásokat okozó kórokmegállapítás, mely a *rontás* legismertebb szegmense: *megigézték, megverődött*.⁸ A negatív, ártó hatalmak ténykedését már a gyermek megszületésétől próbálják elhárítani különféle eszközök segítségével: piros szalagot tesznek a gyermek kezére, a látogatók megköpdösik, tollseprűt tesznek a feje alá stb. – ha azonban az elhárító cselekmény nem hatásos, szinte minden családban ismerik és tudják alkalmazni a hagyományos gyógymódot: a szenes vizet. Ha azonban súlyos az eset, a viasszal öntést gyakorolják. Ezt a gyógymódot nem mindenki tudja elvégezni, de az ugocsi falvakban még napjainkban is szép számmal találunk olyan specialistát, aki viasszal önt. A mágiikus cselekmény hatását közvetlenül

6 Terjedelmi okok miatt a dolgozatban nem érintem a műfaj meghatározó jegyeit. Archaikus imák témakörben a teljesség igénye nélkül lásd: Erdélyi 1999; Pócs szerk. 2014; Tánzos 1994a, 1994b, 1995; Harangozó 1992; Silling 2003; Takács Gy. 2015. A kárpátaljai kutatások tekintetében meg kell említenünk: Pilipkó 1992; György Horváth–Lajos 1998; Kész 2012, 2013, 2016; Gál 2017.

7 Tapasztalatom szerint a verbális automatizmusban is ez az imádság (*Piros vagy fehér rózsza Mária...*) hangzik el leggyakrabban.

8 Az igézés hiedelemkör gazdagsága maga után vonta a szerteágazó szakirodalmat (pl. Gönczi 1902: 78, 1905: 346; Fűvessy 1998). Takács György írja: „A székelyek és csángók hitvilágában az igizet, igizet a betegségét okozó rontások egyike...” (2015: 9).

ijedés és szemverés ellen alkalmazzák, de mivel hitük szerint mind az ijedés, mind a szemverés több kór oka is lehet, ezért több, főként pszichés eredetű kórokdiagnosztika esetén alkalmazzák e terápiát. Az öntésfolyamat materiális része általában egységes: viaszt melegítenek majd háromszor, kilencszer (a szenvedő állapotának súlyosságától függően) kiöntik a forró viaszt egy szentelt vízzel⁹ megtöltött tányérba, ahol megjelenik a különféle alakzat, amely az igézőre, illetve az ijedelem, a rontó személyére vagy tárgyra utal. A mágikus cselekmény szerves része a közben mondott öntőima, amelyet az *öntőasszony* verbális automatizmusban mond. Van azonban olyan is, amikor az ima leírt változatát olvassák. Az alább közölt szöveget és variánsait alkalmazzák még napjainkban is öntőimaként, általában gyermek *megrontása* esetén. A cselekmény kezdetén és végén elmondanak még három *Miatyánkot* és *három Üdvözlégyet*.

Szent neved segítségül

Hívásával kezdek munkámhoz.

Mindentudó Atyám

adj erőt tagjaimba a dologtételre.

Amen

Istennek szent fia a te segítségedbe bízunk

Szükségünknek idején meg ne utáld a mi könyörgésünket

De szabadíts meg minket minden veszedelemtől Kegyelmes Krisztus

Amen

Piros vére Jézusnak kit a keresztfán kiontottak

Verejtéki orcáinak mellyel ördögöt megrontott

Kínnyaidban könnyebítsen és veszéjtől megőrizzen

Holtod után vigyen be menyben az örök dicsőségbe

Amen

Ó legszentebb legkegyesebb Jézus

Ki a lelket oj belsőleg szereted.

Töredelmes szívvel kérlek tégedet

A te legszentebb szivednek halálgyötrelmei által

És szeplőtelen Szűzanyánk fájdalmai által

Tisztítsd meg véredben ez ártatlan kisednek szívét

Szenteld meg lelkét

Add vissza elmúlt erejét, egészségét

Hogy tebenned bizhassunk a megtartásért

Amen

Kelj fel fiam végy szent lelket

Kövesd a Jézus példáját

Amen

Mint ahogy a víz lemossa a testnek szennyét

Ugy gyógyisd meg ez ártatlan szenvedőnek szívét

Add vissza elmúlt egészségét, hogy tebenned bizhassunk.

Hogy hálákat adhassunk a megtartásért.

(Kalanics Elza füzetéből, görög katolikus, sz.1943. Salánk, gyűjtés ideje 1998.)

A cselekmény közben mondott öntőimát nyolc adatközlő imádságos füzetében megtalál-
tam. Heten közülük görög katolikus vallásúak voltak, míg egy asszony református. (Há-
rom füzetből közlök erről képet, lásd 1–4. képek.) A 2. kép érdekessége, hogy református

⁹ A görög katolikusok, római katolikusok és görögkeleti vallásúak Kárpátalján általánosan tartanak otthonukban szenteltvizet, melyet vízkereszttől vízkeresztig tárolnak. Az előző évről megmaradt szentelményt a kútba öntik. (Lásd még: Varró 1997.)

adatközlő imájának részletét mutatja be, aki elmondása szerint is gyakran használja az imát, ezt bizonyítják a füzetlapon lévő viaszpecsétek is. Görög katolikus ismerősétől írta át a szöveget, első gyermeke születése után. Pácienskőre általában a családjából, illetve a szomszédok közül kerül ki. Az öntőima szövege bár nem található az általam ismert szakirodalmi tételekben, de egyes motívumai Erdélyi Zsuzsannánál fellelhetőek, pl. a „végy szent lelket” felszólítás (Erdélyi 1999: 520), a szenvedésmotívum, valamint a csodás erővel bíró keresztfa alá omló Jézus piros vére és verejtéke (Erdélyi 1976: 163–174), amely az ördögöt is megrontja, az ártatlan kisdéd szívét megtisztítja.

Az *Arany Miatyánk* két szövegváltozatából az egyik szöveg a *Mária álma ima*, amelyről Erdélyi Zsuzsanna a ponyvairodalomból származtat és arról ír, hogy a népi megnevezése lehet *Mária álma*, *Aranymiatyánk*, *Hét mennyei szent zár imádsága* (Erdélyi 1999: 360). Az ugoicsai kéziratos füzetekben mintegy tíz változatát találtam. A mellékelt 5. képen Sarkadi Etelka füzetéből való szöveg látható. Erdélyi Zsuzsanna Nagyberényben, Babos Jánosnéól lejegyzett alapimádság néven is definiált imádságszövegének egyik változata, amelyet a kutató egyértelműen keresztény tudatformájú-funkciójú szövegek között helyez el (Erdélyi 1999: 269). A salánki szöveg érdekessége, hogy az archaikus imákban található záradék, amely az imamondásért ígért jutalom, már a szöveg elején megjelenik, bár befejezetlen formában (hiányzik a jutalom konkrét megnevezése), hogy aztán a szokásos módon legyen olvasható az ima végén. Az imában megtalálhatóak azok a motívumok, amelyek az Erdélyi Zsuzsanna által lejegyzett szövegváltozatban is: a keresésmotívum, a *mutronfa*, Szent Lukács evangélista, a krisztusi szenvedésmotívum stb. Az adatközlő *pénteki*, vagy *nagybúti* imaként definiálta. A saját imaéletében is ezekben a kiemelt időszakokban imádkozza rendszeresen: péntekenként este, nagyböjtben minden este. Az imát az édesanyjától tanulta, úgy írta le. *Magamtul írtam le, hogy meglegyen. Ez ősi, nagyon régi ima. Édesanyámtul tanultam.* (Sarkadi Etelka, Salánk, görög katolikus).

Ma van péntek, azon a napon méne ki Jézus Krisztusnak színhelyére. Meglátták a zsidók, fölfeszítették magas keresztfára, foly a szent vére. Hervad szent színe szól a Boldogságos Szűz Mária.

Ó, Fiam, Fiam, én azt gondoltam te leszel bús, látod fiam, én leszek bús!

Aki ezt az imát elmondaná háromszor lefektében, háromszor felkeltében.

Názáretben van egy mutronfa kívül aranyos, belül kegyelmes, az alatt mondanak el, hétszer hét szent misét én azt ott halgatom, szerelmes szent fiammal ártatlan Jézusommal, egyszer elkapják mellőlem a kegyetlen zsidók, keresem utcákról utcákra, sehoh sem találok. Elő találok Szent Lukács evangélistát. Nem láttad-e szerelmes szent fiamat? ártatlan Jézusomat. Ó anyám – anyám szép Szűz Máriám Menj el a magas Kálvária hegyére, ott vagyon felfeszítve vasdárdákkal nyitogassák, arcul verik, vérrel verejtékezik, epével, ecettel itatják, tövissel koronázzák. Ó, anyám, anyám, szép Szűz Máriám! Menj el, menj el a fekete föld színe alá és kiáltsd, hirdesd lefektedben, felkeltedben hogy bizony bizony a paradicsomban velem léssen! Én mondom a Teremtő. Aki titeket szent vérével megváltott, aki ezt az imádságot elmondaná háromszor lefektében, háromszor felkeltében megüdvözíteném. Ámen.

Sarkadi Etelka két füzetéből közölt fotónak az a különlegessége, hogy a füzet szemben lévő oldalán szintén egy archaikus ima található: az Ugoicsában legelterjedtebb *Fehér/piros rózsza Mária* kezdetű ima.¹⁰ (4–5. képek) Az adatközlő elmondás szerint: *Nagyon szeretem ezt az imáccságot. Édesanyámtul tanultam a Piros rózsza Máriát. A másikat, A fehér rózsát meg*

¹⁰ A *Fehér rózsza Mária* a legelterjedtebb szövegtípus a vizsgált régióban. Erdélyi Zsuzsanna szerint görög katolikus imádság (Erdélyi 1999: 84). Fettich Nándor is az archaikus imák egyik alaptípusaként definiálta (Fettich 1971: 64). Silling István gyűjteményében a 330 szövegben mintegy 200 tartalmazza az imát, vagy annak néhány mozzanatát (Silling 2003: 79).

átírtam valakitül, de már nem emlékszek kitül, mer mi attuk egymásnak a füzeteket, hogy írjuk át, ami teccik. Ez is mjadnem ojan, de egy kicsit más. Este szoktam imádkozni, a többivel sorba a Piros rózsza Máriát.

Piros rózsza Mária, Minket Jézus találta Szent igére, megigérte, Arany gyűrűjével megpecsételte, Kelj fel Mária, kelj fel, Mert viszik a te szent fiadat, Magas keresztfára megfeszítették. Három csepp vérét elcseppentették. Három angyal meglátta és fölszedte, Gallérjába tette. És Krisztus Urunk elébe vitte. Krisztus Urunk azt mondta: Aki ezt az imádságot naponta. Háromszor elmondja. Hét halálos büntől megbocsáttatik. És a mennyeknek országa ajtaja. Megnyillik előtte. Ámen (4. kép)

Fehér rózsza Mária engem talált Jézuska házunk négy szögletébe kelj-fe, kelj-fe Mária, mert szent Fiadat elvitték, a magas kereszt fára felszegeszték három csep vérét elcseppentették az angyalok fel szedték a menyországba bevitték ki ezt az imát este lefektébe reggel felkeltébe elmondja be jut a mennyeknek dicsőségébe. Ámen. (5. kép)

Az Ó hajnal, hajnal¹¹... imaszöveg egyik szép változata a tiszaujhelyi Szilágyi Ilona kéziratoss füzetéből bemutatott imádság. Az adatközlő még napjainkban is imádkozza a szöveget, általában esti imával együtt. Én eszet eccer Szőlőson írtam át egy ismerőstül. Neki is le vót írva. inkább nagybútbe szoktam imátkozni, amikor ugy mondom a többivel. (Szilágyi Ilona, Tiszaújhely, görög katolikus)

*Ó hajnal hajnal szép piros hajnal kibe
Mária nyugszik pokol tőle törekszik amot egy
káporna amelyben két pap a Szent Misét
szolgálja ara jár a Boldogságos Szüz Mária
kérdik tőle mit jársz ere, három teljes napja
járok ere elvesztettem Szent Fijamat aszt
keresem erigy fel a sinai hegyre Szent Fija-
dat meg találod Szent Űstökjét rángatják
Szent Szakálát tépászák gyömge inai megsza-
kadván Piros Vére folyván három csep
Vér lecsepent az Angyalok föl szedték arany
tángyérba tették ugy vitték a Boldogságos
Szüz Mária elé kej föl, kej föl Boldogságos
Szüz Mária Szent Fijadat most viszik a Ke-
resztfára ere a Boldogságos Szüz Mária aszt
monta aki ezt az Imádságot este lefektébe
regel fölkeltebe el mondja héthalálos bűné-
nek bocsánatát megváltja Ammen.*

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a kárpátaljai kéziratoss imádságoss füzetek dokumentálása sürgöss feladatként áll előttünk. Tapasztalatom szerint a műfaj napjainkban, a nyomtatott szakrális irodalommal bőségesen ellátott közösségekben már eltűnőben van. A füzetek átfogó feldolgozása, több szempontú vizsgálata természetesen még sok munkát kíván. Különös értékkel bírnak a kéziratokban szép számmal található archaikus imák, amelyek kutatásában példát mutat számunkra Tánczos Vilmos eddigi munkássága.

11 Erdélyi Zsuzsanna utal rá, hogy Mária a középkori egyházi fényszimbolikában az ádent-hajnal-csillag jelképe, (Erdélyi 1976: 236; lásd még Tánczos 1999: 66.)

SZAKIRODALOM

- Barna Gábor
2004 A szakrális idő. *Kultúra és Közösség* VIII. (2) 5–9.
- Белоусов, Василий Иванович
1965 Шляхом Жовтня. Збірник документів. I–VI. Ужгород, Карпати, 211–213.
- Diószegi Vilmos
1998 *Sámánizmus*. Terebess Kiadó, Budapest.
- Eliade, Mircea
1999 *Szent és profán*. Berényi Gábor fordítása. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Erdélyi Zsuzsanna
1976 *Hegyet hágék, lőtőt lépék. Archaikus népi imádságok*. Magvető Kiadó, Budapest.
1999 *Hegyet hágék, lőtőt lépék. Archaikus népi imádságok*. Kalligram Kiadó, Pozsony.
- Fettich Nándor
1971 Vallásos jellegű varázs-szövegek a magyar néphitben. *Ethnographia* LXXXII. 44–69.
- Füvessy Anikó
1998 A szemmel való igézés gyógyítása ráolvasással a magyar-román vegyes nemzetiségű bihari falvakban. In: Eperjessy Ernő – Grin Igor – Krupa András (szerk.): *Az együttélés évezredé a Kárpát-Medencében*. Békéscsaba–Debrecen, 260–263.
- Gál Adél
2017 Kéziratok imádságos füzetek Salánkról. In: Pilipkó Erzsébet – Fogl Krisztián Sándor (szerk.): *Vallásos kultúra és életmód a Kárpát-medencében* 10. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém, 882–908.
- Gönczi Ferenc
1902a A villámlás, a mennydörgés és a mennykő a göcseji nép hiedelmében. *Ethnographia* XIII. 67–79.
1902b Az emberi betegségek és gyógyításaik a göcseji népnél. *Ethnographia* XIII. 78–84, 128–132, 214–224.
1905 Az emberi betegségek és gyógyításaik a göcseji és a hetési népnél. *Ethnographia* XVI. 345–361.
- György Horváth László – Lajos Mihály
1998 *A Hömlöc lábánál. Salánk, Feketepatak és Verbóc történetéből*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest.
- Harangozó Imre
1992 *Anyám, anyám, Szép Szűz Máryám. Régi imádságok a moldvai magyaroktól*. Újkígyós.
- Keszeg Vilmos
1991 *A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
2008 *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet*. (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 3.) KJNT–BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.
- Kész Margit
2006 *Gyógyító hagyomány Kárpátalján. Úgy ne ártson néked*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár.
2012 A szakrális kommunikáció verbális megnyilatkozása Kárpátalján a 21. században. *Néprajzi Látóhatár* XXI. (2) 5–32.
2013 Archaikus imák Ugocsában. In: Pilipkó Erzsébet (szerk.): *Népi vallásosság a Kárpát-medencében* 8. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém.
2016 „Foly a szent vére, szomorkodik szent lelke, hervad szent színe” – archaikus népi imádságok Kárpátalján. *Együtt folyóirat. A Magyar Írószövetség kárpátaljai írőcsoportjának folyóirata*. (5) 71–83.
- Korpics Márta – Szilczl Dóra, P.
2006 *Szagrális kommunikáció*. Typotex, Budapest.
- Lovász Irén
2002 *Szagrális kommunikáció*. Európai Folklor Intézet, Budapest.
- Mohay Tamás

- 1999 A népi vallásosságról. *Magyar Tudomány*. (5) 535–548
- Oficinszkij Román
2010 Állam és egyház: Szekularizáció szovjet módra. Egyházellenes intézkedések. In: Fedinec Csilla – Vehes Mikola (szerk.): *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete., Budapest–Ungvár, 287–289.
- Pete Krisztián – Szilczl Dóra
2006 A kommunikáció intézményeiről. In: Horányi Özséb (szerk.): *A kommunikáció mint partícipáció*. Typotex, Budapest, 17–100.
- Peti Lehel
2012 *A moldvai csángók népi vallásosságának imagisztikus rítusai*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- Pilipkó Erzsébet
1992 Népi imádságok Salánkon. *Honismeret* XX. (6) 76–79.
- Pócs Éva (szerk.)
2014 *Ráolvasások. Gyűjtemény a legújabb korból (1851–2012)*. (A Magyar Folklór Szövegvilága, 2/A.) Balassi Kiadó, Budapest.
- Silling István
2003 *Vajdasági népi imádságok és nyelvezetük*. Forum, Újvidék.
- Takács Szilvia
2003 Szövegépítkezés a ráolvasó imádságokban. *Magyar Nyelvőr* 127. (1) 92–98.
- Takács György
2015 *Angyalok csenditének. Archaikus népi imádságok a régi Csíkszékéről*. Magyar Napló, Budapest.
- Tánczos Vilmos
1994a „Feltéknék napkeletre”. *Moldvai archaikus imádságok*. Néprajzi Látóhatár III. (1–2) 217–243.
1994b Gyimesi archaikus népi imádságok és ráolvasások. In: Keszeg Vilmos – Zakariás Erzsébet (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 211–243.
1995 *Gyöngyökkel gyökereztél. Gyimesi és moldvai archaikus népi imádságok*. (Kronika könyvek.) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
1996 Egyház, vallás – népi kultúra. In: *Uő: Keletnek megnyílt kapuja. Néprajzi esszék*. (Ariadné könyvek.) KOMP-PRESS – Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 223–251.
1999 *Csapdosó angyal. Moldvai archaikus imádságok és életterük*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- Varró Ágnes
1997 Szentelmények, szakrális tárgyak, szent helyek szerepe a népi orvoslásban Fejér megyében. In: S. Lackovits Emőke (szerk.): *Népi vallásosság a Kárpát-medencében II*. Veszprém–Debrecen, 426–430.

„AM NOTAT MULTE RUGĂCIUNI FRUMOASE.” RUGĂCIUNI ARHAICE ÎN CAIETE SACRE CU SCRIS DE MÂNĂ DIN SATELE MAGHIARE DIN COMITATUL UGOCEA

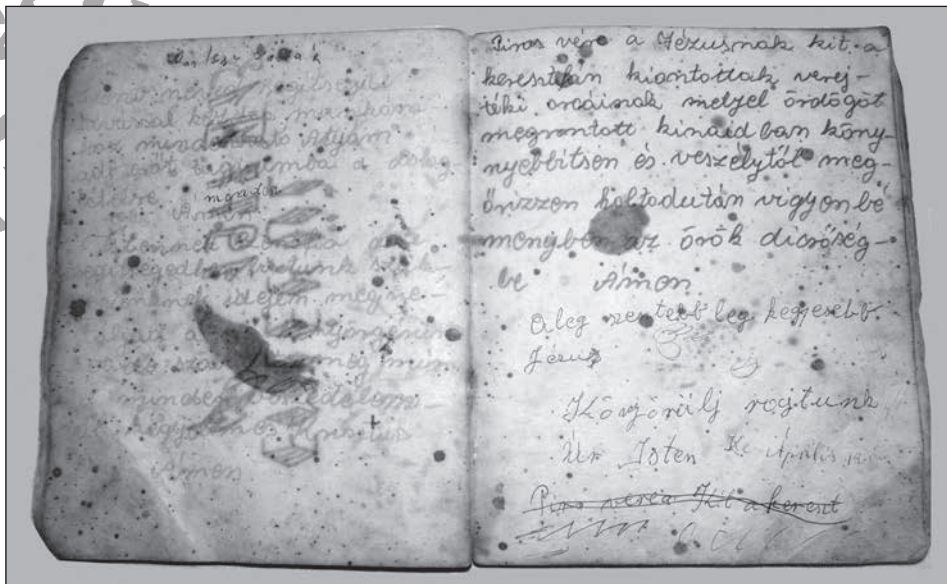
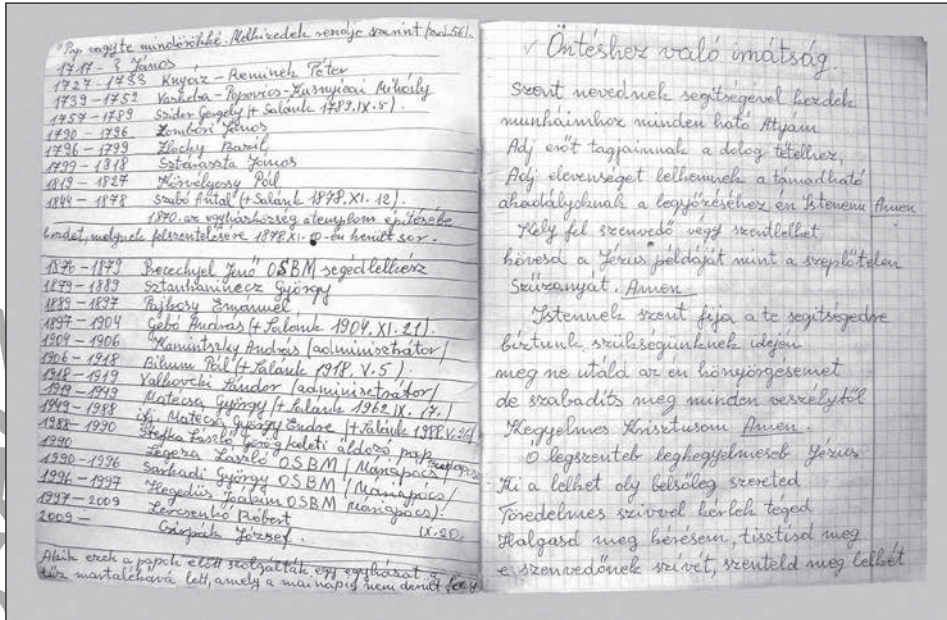
Cercetarea rugăciunilor populare arhaice în Transcarpatia își are rostul chiar și în secolul XXI. Cercetătorul are posibilitatea de a descoperi textele sacre medievale sau chiar și mai vechi nu numai în repertoriul oral, dar și sub forma unor manuscrise, caiete sacre, care s-au răspândit în mod deosebit în regiune în a doua parte a secolului XX. În vremurile comuniste, când dictatura a încercat desacralizarea vieții populației, aceste caiete au fost instrumente importante ale vieții religioase și a rugăciunii individuale, exilată în spațiul privat. În studiul de față autoarea urmărește specificități ale utilizării rugăciunilor arhaice păstrate total sau parțial în manuscris în satele maghiare din Ugocea în viața religioasă personală, respectiv o descriere și interpretare a textelor în sine.

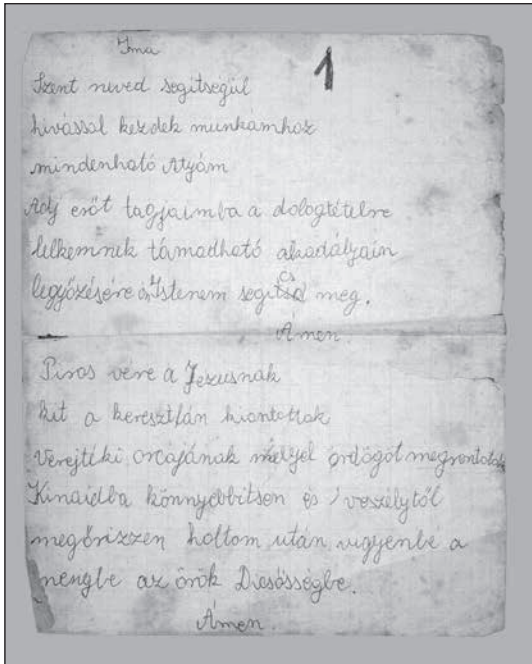
„I HAVE WRITTEN MANY BEAUTIFUL PRAYERS.” ARCHAIC PRAYERS IN THE SACRED HANDWRITTEN FOLK BOOKLETS OF THE HUNGARIAN VILLAGES IN UGOCHA COUNTY

The research of folk prayers of sacred origin is a valid area of study even in the 21st century Transcarpathia. The researcher can explore the medieval or even earlier sacred texts not only by their verbal repertoire, but also in the handwritten prayer booklets that became popular in the region especially from the second half of the 20th century. During the rule of the Soviet dictatorship and its attempts to desacralize the life of the population these booklets were important means of experiencing the personal prayer life, which was forced to remain indoors. In the current research, the author attempts to present the peculiarities of the usage of archaic texts in the handwritten prayer booklets partially or completely preserved in the Hungarian villeges of the historical Ugocha county in the personal prayer life of the population, as well as a review and analysis of the texts.

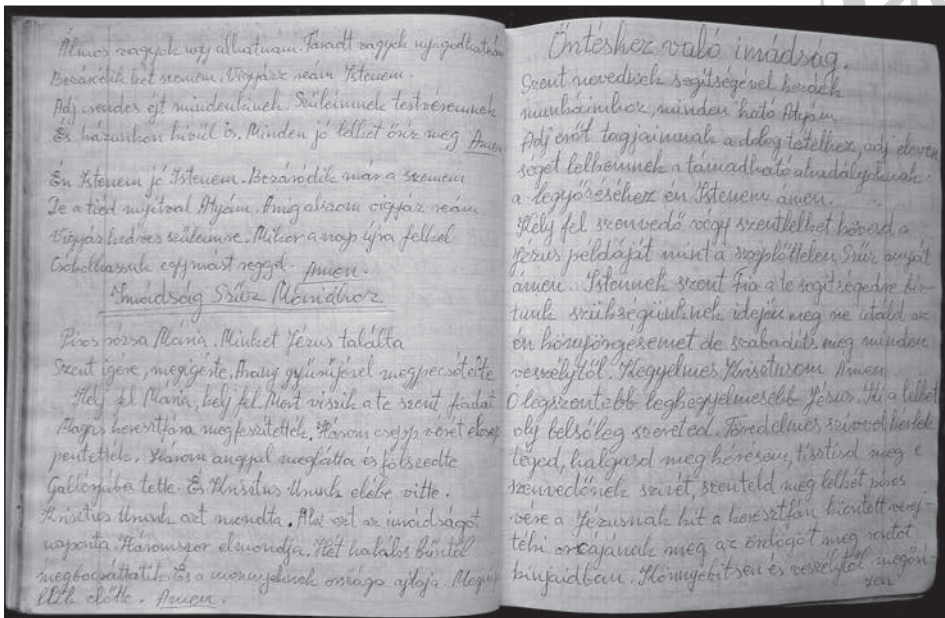
KÉPEK

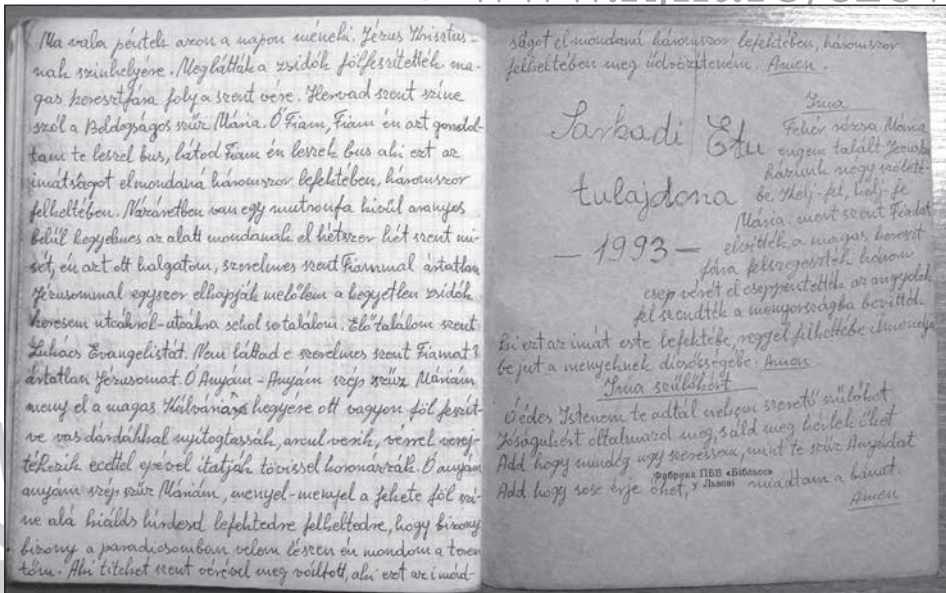

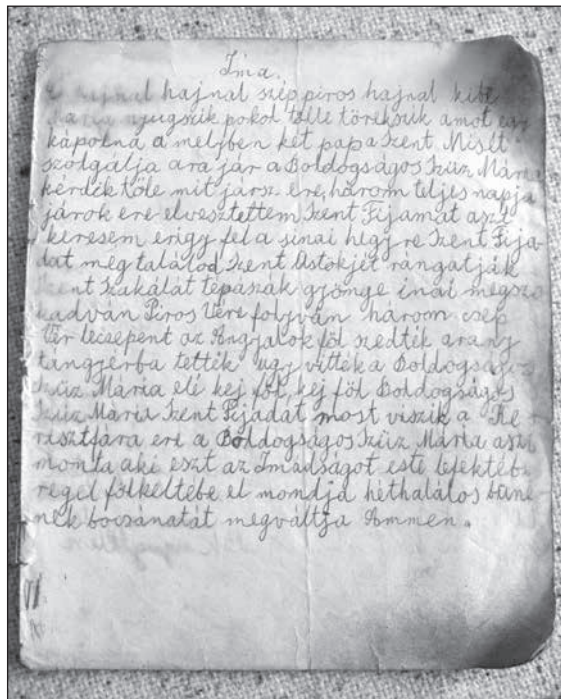
3. Öntőima.
Szabó Borbála
imádságos füzetéből,
Nevetlenfalu.
Született: 1932.,
római katolikus.
A gyűjtés ideje: 2010.

4. Öntőima. Sarkadi Etel
imádságos füzetéből, Salánk.
Született: 1947., görög katolikus.
A gyűjtés ideje 2004.

5. Sarkadi Etel imádságos
füzetéből, Salánk. Született:
1947. görög katolikus. A gyűjtés
ideje: 2004.

6. Szilágyi Ilona imádságos
füzetéből, Tiszaujhely.
Született: 1925., görög katolikus.
A gyűjtés ideje: 2017.